SKRYTÉ PRÍBEHY PETRŽALSKÉHO UMENIA

LÚKY VII: TRI VÝNIMOČNÉ DIELA

Podstavec pôvabnej sochy vyrobili z trosiek bratislavského Štefánikovho mosta, ktorý Nemci v roku 1945 vyhodili do vzduchu.

V librete výtvarného dotvorenia stavby Lúky VII, ktoré vypracoval v roku 1985 architekt **Karol Ružek** sa spomína umiestnenie troch umeleckých diel v celkovej hodnote 656 000 Kčs. Išlo o územie medzi dnešnými ulicami Jasovská a Ľubovnianska, kde mala vzniknúť promenáda v dvoch na seba kolmých osiach. Vzhľadom na to, že sa výtvarné dotvorenie tejto časti realizovalo už v uvoľnenejších časoch druhej polovice 80. rokov, priestor na realizáciu tu dostali nonkonformní autori ako **Vladimír Havrilla**, **Peter Roller** a **Peter Rónai**. Dodnes sa nám tu v skvelej forme zachovali diela, ktoré môžeme radiť v Petržalke medzi „najpokrokovejšie".

SOCHA BEZ FONTÁNY

Vyústenie pešieho ťahu zo zastávky rýchlodráhy Lúky – Juh (pri budove Braník) mala tvoriť fontána s plastikou od sochára **Vladimíra Havrillu** Človek a vesmír. V librete sa píše: *„Navrhované dielo umeleckou skratkou pokúša sa vyjadriť vzťah človeka k vesmíru, vzbudiť nádej, že vesmír bude slúžiť k prospechu ľudstva a zároveň vzdá hold jeho nekonečnu. Vodná plocha je riešená v dvoch častiach, rozdelená lávkou. Predstavuje dva svety, ktoré spojuje ľudské snaženie. Do jednej časti vodnej plochy je osadená socha kľačiaceho dievčaťa, ktoré hľadí do neznáma /vesmíru/. V druhej časti vodnej plochy je osadený lesklý oceľový kužeľ, navodzujúci pocit nekonečnej diaľky, na vrchole ktorého je nasadený oblak, symbolizujúci časť vesmíru."*

Od fontány sa nakoniec – pravdepodobne z ekonomických dôvodov – upustilo, kužeľ (mal mať až 5 metrov) nahradil kamenný kváder a prstenec oblaku sa presunul na hlavu kľačiaceho dievčaťa. Sochu tu umiestnili v roku 1990. Zaujímavosťou je, že kamenné kvádre, na ktorých bronzová postava kľačí, vyrobili z trosiek bratislavského Štefánikovho mosta, ktorý Nemci v roku 1945 vyhodili do vzduchu.

Havrillovi sa podarilo vytvoriť doslova ikonické dielo, ktoré nazval *Meditácia*, ale niekedy sa zvykne označovať aj ako *Zenové dievča* či *Zamyslená*. Toto dielo sa malo stať dominantou východo-západnej komunikačnej pešej trasy napojenej na terasy domov na dnešnej Jasovskej ulici, z ktorej mal byť prechod do spomínanej stanice rýchlodráhy.

Socha Meditácia Vladimíra Havrillu po osadení v roku 1990. | Foto: Archív MK

Socha Jar od Petra Roller. | Foto: Martin Kleibl

Reliéf vo vestibule ZŠ Turnianska od Petra Rónaia. | Foto: Martin Kleibl

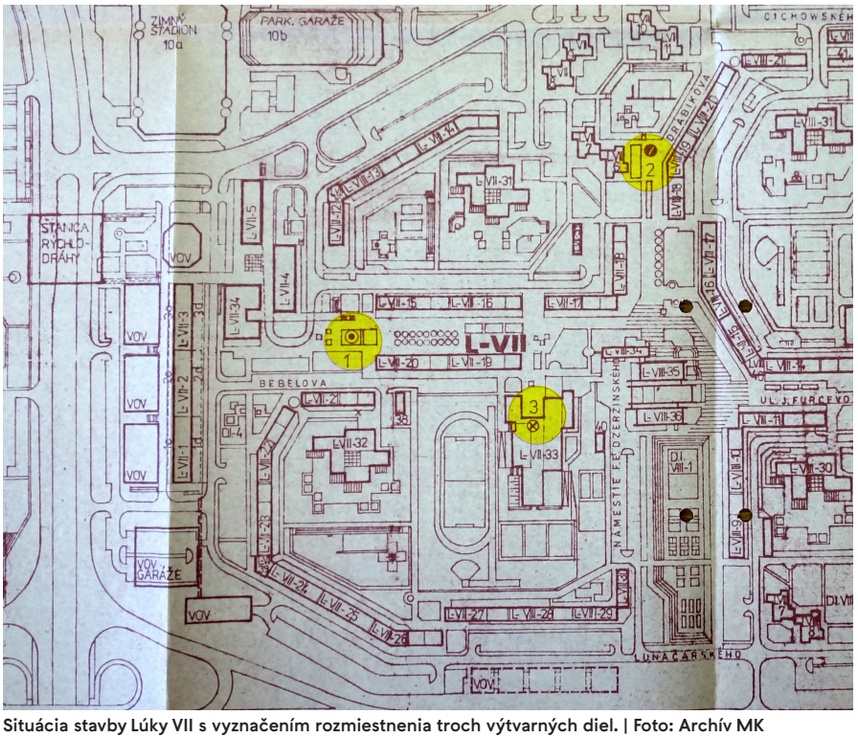

Situácia stavby Lúky VII s vyznačením rozmiestnenia troch výtvarných diel. | Foto: Archív MK

Vizualizácia fontány Človek a vesmír od Vladimíra Havrillu. | Foto: Archív MK

NAMIESTO KULTÚRNEHO DOMU VENUŠA

Dominantou severo-južnej osi, lokalizovanej v oblasti dnešnej Ľubovnianskej ulice, je kamenná socha *Jar* od **Petra Rollera**, ktorú skolaudovali v roku 1989. Libreto zadáva tému diela, ktoré *„má navodiť atmosféru jarného prebúdzania, rodiaceho sa nového života“*. Autor ju poňal ako akt ležiacej ženy, ktorá je veľmi subtílne vytesaná do bieleho okrúhleho kameňa. Ide pravdepodobne o jednu z najelegantnejších a najpôsobivejších Rollerových realizácií vo verejnom priestore.

Priesečník dvoch peších ťahov mal vytvoriť námestie (dnes Humenské námestie), ktorému v pôvodných plánoch dominoval kultúrny dom. Namiesto kultúrneho domu tu však postavili reštauráciu Venuša, ktorá fungovala až do začiatku 90. rokov, kedy bola prestavaná na sídlo firmy vyrábajúcej hracie automaty. Tá tu sídli dodnes.

POP-ARTOVÁ KOLÁŽ

Tretie dielo spomenuté v librete sa nachádza v budove základnej školy na Turnianskej ulici. Toto výrazné, až nadčasové dielo, ktoré navrhol maliar **Peter Rónai** je skutočným unikátom a kvalitou nezaostáva za spomínanými dvoma dielami v exteriéri. Týči sa od podlahy po strop vestibulu základnej školy a na počudovanie tu stojí v neporušenom stave už od svojho vzniku. Dielo je vytvorené z pomaľovaných a cez šablónu posprejovaných smaltovaných štvorcových a kruhových plechov, na ktorých sú zobrazené siluety postáv a vtákov, rozrastrované tváre, obrysy rúk, písmená, pixelové kvetové ornamenty a ďalšie prvky, ktoré vytvárajú až popartovo vyznievajúcu koláž.

Je obrovské šťastie, že sa nám tieto skvosty, výnimočné výtvarné diela od významných autorov, zachovali v dobrom stave dodnes. Veľká škoda však je, že vízie architektov, ktoré mali za cieľ vytvoriť atraktívne pešie zóny slúžiace obyvateľom, dnes, bohužiaľ, slúžia ako parkovisko. Stačí sa pozrieť na satelitnú snímku a porovnať si ju s vizualizáciou architektov.

Martin Kleibl

Realizáciu výskumu podporil z verejných zdrojov formou štipendia Fond na podporu umenia.